

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА „БЕРДАП”**

- РАНИ ЈАВНИ УВИД -

Београд, октобар 2020. године

УВОД

Приступа се изради Просторног плана подручја посебне намене Националног парка „Ђердап” (у даљем тексту: Просторни план), на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене Националног парка „Ђердап” („Службени гласник РС” број 114/20) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Националног парка „Ђердап” на животну средину („Службени гласник РС”, број 97/20).

Просторни план ће се израђивати у складу са принципима/начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 – исправка, 64/10 – УС, 24/11, 121/12, 42/13 – УС, 50/13 – УС, 98/13 – УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 - др. закон и 9/20) и начелима заштите и одрживог коришћења природних ресурса, вредности и добара утврђених чланом 5. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16). За формулисање и утврђивање планских решења биће референтне и одредбе других законских и подзаконских аката Републике Србије који се непосредно или посредно односе на просторно планирање, заштиту природе, културна добра, туризам и одрживи развој подручја Просторног плана, а посебно: Закона о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10), Закона о националним парковима („Службени гласник РС”, бр. 84/15 и 95/18 – др. закон), Закона о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. закон), Закона о туризму („Сл. гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 99/2011 - др. закон, 93/2012 и 84/2015), Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС и 14/16), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, број 32/19) и другим законима Републике Србије којима се дефинишу и одређују услови, начин и садржај израде пројектне документације.

Непосредни предмет израде Просторног плана представља обезбеђење услова за реализацију националних интереса на принципима одрживог развоја у области заштите природних и културних вредности Националног парка „Ђердап” у складу са одредбама Закона о националним парковима, као и развој туризма у складу са одредбама Закона о Просторном плану Републике Србије. Усклађивање и интеграција заштите природних и културних вредности и њихова презентација у функцији развоја туризма, имаће позитивне ефекте на подизање нивоа конкурентности простора, развој локалне заједнице и динамику будућег развоја у ширем окружењу.

Просторни план ће по потреби садржати елементе детаљне регулације, нарочито за подручја која имају туристички потенцијал, што ће омогућити његово директно спровођење, у складу са законом. Поред тога, просторни план ће се спроводити и плановима детаљне регулације и урбанистичким пројектима у складу са законом, за целине дефинисане Просторним планом.

Просторни план ће бити заснован на планској, студијској и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији.

Саставни део документације Просторног плана ће чинити и Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину.

1. ОПИС ГРАНИЦА ПЛАНСКОГ ДОКУМЕНТА

Одлуком о изради Просторног плана дата је прелиминарна граница обухвата Просторног плана, која ће бити коначно утврђена Нацртом Просторног плана. Предложена граница према Одлуци обухвата делове територије општина Голубац, Мајданпек, Неготин и Кладово, и то:

- на територији општине Голубац целе катастарске општине: Брњица, Винци, Голубац, Двориште, Добра, Радошевац, Снеготин и Усије;
- на територији општине Мајданпек целе катастарске општине: Бољетин, Голубиње, Доњи Милановац, Клокочевац, Мајданпек, Мироч, Мосна, Рудна Глава, Тополница и Црнајка;
- на територији општине Неготин целе катастарске општине: Вратна, Јабуковац, Плавна и Штубик I;
- на територији општине Кладово целе катастарске општине: Брза Паланка, Велика Врбица, Велика Каменица, Грабовица, Давидовац, Кладово, Кладушница, Костол, Мала Врбица, Манастирица, Нови Сип, Петрово Село, Подвршка, Река и Текија.

Наведена прелиминарна граница Просторног плана поред НП „Ђердап“ (укупне површине око 63786 ха) обухвата и геопарк „Ђердап“ у целости (укупне површине око 133043ха, од чега је ван подручја НП „Ђердап“ око 69300ха).

Коначна граница обухвата Просторног плана биће утврђена Нацртом просторног плана.

Предлог - Табела 1. Обухват подручја Просторног плана

Јединица локалне самоуправе (ЈЛС)	Површина обухваћеног дела територије ЈЛС, km ²	Површина НП „Ђердап“ на делу територији ЈЛС, km ²	Површина геопарка „Ђердап“ укупна/ван територије НП, km ²
Општина Голубац	253,8	181,0	254,9 / 73,9
Општина Мајданпек	748,6	296,2	600,2 / 304,0
Општина Неготин	225,8	0,0	83,2 / 83,2
Општина Кладово	499,2	160,2	392,1 / 231,9
Укупно:	1727,4	637,4	1330,4 / 693,0

2. КРАЋИ ИЗВОД ИЗ ПЛАНСКИХ И РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

2.1. Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10)

За подручје овог Просторног плана посебно су релевантне следеће одредбе Просторног плана Републике Србије (ППРС), („Службени гласник РС”, број 88/10):

- Подручје Националног парка Ђердап, према карактеристичним географским, историјским, функционалним и културним карактеристикама припада просторној целини Источне Србије као целини изузетних природних и културних одлика, али тешко угрожених демографских потенцијала, са значајним проблемом обнове демографске структуре, богатим биолошким и културним диверзитетом, уз значајан хидропотенцијал река.
- Подручје Националног парка Ђердап припада Дунавској развојној осовини од примарног значаја у Србији, односно ширем простору који је функционално упућен или повезан на реку Дунав, са могућностима трансграничне сарадње са Румунијом у заштити природних и културних добара (нарочито повезивање Националног парка и парка природе Гвоздена врата) и развоју туризма. У окружењу подручја Просторног плана су регионални центри Пожаревац

и Зајечар. Подручје Плана се налази ван постојећих функционалних урбаних подручја, са перспективом формирања засебног функционалног подручја до 2020. године.

- Доње Подунавље дефинисано је као приоритетна туристичка дестинација са мањим учешћем целогодишње понуде. У приоритете до 2014. године сврстан је тулинг правац коридора Дунава који обухвата: путне тулинг правце (путеви културе, бициклизма и друго); пловне тулинг правце у функцији наутичког туризма (предвиђа се изградња марина и пристаништа) и друго.
- Коридор VII, међународни пловни пут Дунавом, представља потенцијал за транснационалну сарадњу Републике Србије кроз бројне иницијативе које третирају стратешке теме заштите и развоја на подручју Подунавља, еврорегиона и друго. Просторна интеграција и функционална повезаност регионалних целина, неопходна је за остварење веће територијалне кохезије и за јачање развојних капацитета.
- Приоритетно је дефинисање бициклистичке руте Eurovelo 6, а после 2014. године активности развоја саобраћајне инфраструктуре су усмерене ка реконструкцији државног пута I реда Голубац – Ђердап I, изградњи обилазница Голупца, Мајданпека и Кладова, те реконструкцији преводница на Ђердапу.
- Међу стратешким приоритетима посебна пажња се даје повећању инсталисаних снага на постојећим хидроелектранама „Ђердап 1” и „Ђердап 2”, реконструкцији електрана и далеководна (ДВ) као и изградњи ДВ 110 kV Мајданпек 2 – Мосна и ТС 110/x kV Мосна. Перспективне потребе за јачањем енергетских капацитета Србије коришћењем хидропотенцијала указују на могућност изградње реверзибилне хидроелектране „Ђердап 3”.
- Највећи део подручја Просторног плана сврстано је у подручја веома квалитетне животне средине. У подручја загађене и деградираних животне средине сврстава се урбано подручје Мајданпека, а у подручја угрожене животне средине речна пристаништа на Дунаву. Прекогранична загађења имају утицаја на загађивање вода Дунава и квалитет воде Ђердапског језера. Стратешки приоритет је побољшање квалитета површинских и подземних вода, реализација ППОВ у Мајданпеку, обезбеђење рационалног коришћења воде у индустрији и енергетици увођењем нових технологија и рецикулације.
- За стицање међународног статуса заштите предлаже се Ђердап за упис у UNESCO Листу резервата биосфере МАВ и UNESCO Листу светске културне и природне баштине. У циљу јачања прекограничне сарадње Србије у области заштите природе, у планском периоду посебан значај има Ђердап. У приоритетна културна подручја која треба да уживају посебан третман сврстано је приобаље Дунава са праисторијским локалитетима, римским лимесом и средњовековним тврђавама (Голубац, Лепенски Вир, Диана, Понтес).

2.1. Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана Тимочке крајине

- („Службени гласник РС”, број 51/11)

Регионалним просторним планом Тимочке крајине је обухваћено око 72% територије Просторног плана Националног парка, или око 1.102 km² (на деловима територије општина Мајданпек, Кладово и Неготин). За подручје овог Просторног плана посебно су релевантне следеће одредбе Регионалног просторног плана Тимочке крајине:

- Подручје припада просторима изузетних природних и непокретних културних добара, хидроенергетских потенцијала, значајних резерви минералних ресурса, као и деоници паневропског коридора VII.
- Неопходност очувања природних ресурса Националног парка и одржив развој, спроводиће се режимима заштите Националног парка, очувањем и унапређењем карактера предела и унапређењем уређености.
- Спровођење приоритетних активности санације и рекултивације деградираних површина услед експлоатације минералних сировина.
- Унапређење: животне средине, као и заштита, уређење и одрживо коришћење природног и културног наслеђа у Националном парку и ван њега; стања постојећих шума и повећање

површина под шумама; развоја пољопривреде (виноградарског и полиморфног рејона као и пашњачког сточарства).

- Консолидација и функционално интегрисање постојеће туристичке понуде у простору, уређивање и организовање презентације објеката НКД; реализација наутичко-туристичке инфраструктуре на Дунаву: марина (Доњи Милановац, Кладово, Поречки залив), пристаништа (Голубац, Лепенски Вир - пристан, Текија, Михајловац) и других садржаја за туристе (визитор центри у Лепенском Виру и Доњем Милановцу, наутички центар у Поречком заливу и друго).
- Развој просторне структуре привреде у који ће водећу улогу имати постојеће привредно-индустријске зоне урбаних центара и зоне рударско-енергетско-индустријског комплекса (Мајданпек и Кладово) као и насеља са нуклеусом производно-прерађивачких активности и иницијалним облицима предузетништва и малих и средњих предузећа (Мајданпек - Мосна, Кладово - Сип).
- Просторно-функционална интегрисаност и трансгранично повезивање, унапређење саобраћајне инфраструктуре (посебно друмске и телекомуникационе) и повећање саобраћајне ефикасности.
- Предвиђено је постизање већег степена функционалне интегрисаности, у оквиру простора Тимочке крајине, републичког простора (са суседним функционалним подручјима) и са међународним окружењем.
- Међународна сарадња у погледу развоја инфраструктурних система (развој хидро-енергетских система „Ђердап 1”, „Ђердап 2” и планиране „Ђердап 3”, те водног пута Е80) и друго.

2.2. Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана за подручје Браничевског и Подунавског управног округа („Службени гласник РС”, број 08/15)

Регионалним просторним планом Браничевског и Подунавског управног округа је обухваћено око 5 % територије Просторног плана Националног парка, или око 254 km² (на делу територије општине Голубац). Концепцијске поставке и опредељења развоја области заштите природе усмерени су ка одрживом коришћењу постојећих природних ресурса абиотичког и биотичког порекла. У складу са претходним, потребно је обезбедити контролисану експлоатацију ресурса и при томе спречити појаву конфликта интереса између сектора заштите природних вредности и осталих области. На подручју Регионалног просторног плана НП „Ђердап” је идентификован као простор највеће осетљивости.

За подручје овог Просторног плана посебно су релевантне следеће одредбе и циљеви Регионалног просторног плана за подручје Браничевског и Подунавског управног округа:

- У области развоја туризма неопходно је интегрисање туристичке понуде градова Пожаревца и Смедерева и општина: Велико Градиште, Голубац, Жабари, Петровац на Млави, Смедеревска Паланка, Жагубица, Мало Црниће, Кучево и Велика Плана, са понудом регионалног окружења и развој туристичких производа према захтевима туристичке тражње;
- У области развоја саобраћајне инфраструктуре посебан циљ представља развој речног саобраћаја на Дунаву повећањем ефикасности и унапређењем технологије у превозу робе и путника, повећањем обима саобраћаја, повезивањем са путном и железничком мрежом и усклађивањем са потребама развоја привреде и насеља у близини пловног пута;
- У области заштите природних вредности повећање површина заштићених природних добара, повећање површина под заштићеним природним добрима већег просторног обухвата, квалитативно побољшање стања биолошке разноврсности, а посебно стања популација ретких и угрожених врста; истовремено, потребно је континуирано пратити квалитет стања објеката геонаслеђа;
- успостављање не само номиналних, већ функционалних еколошких коридора и мрежа на националном и међународном нивоу, номинација и проглашење појединих заштићених

подручја са посебним природним и другим вредностима од међународног значаја (посебно је од значаја простор НП Ђердап).

2.3. Остали планови подручја посебне намене

Граница просторног плана се преклапа или тангира и следеће просторне планове подручја посебне намене, без значајнијег утицаја на саму посебну намену, и то: Просторни план подручја посебне намене међународног водног пута Е 80 - Дунав (паневропски Коридор VII) („Службени гласник РС”, број 14/15); Просторни план подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена (у изради); Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута IБ реда, Аутопут Е-75 Београд-Ниш (петља „Пожаревац”) – Пожаревац (обилазница) – Велико Градиште – Голубац (у изради).

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА, НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНИХ ОГРАНИЧЕЊА

Подручје Просторног плана простире се на деловима територија општина Голубац (Браничевски управни округ), Мајданпек, Кладово и Неготин (Борски управни округ). Обухвата 37 целих катастарских општина и 37 насеља у којима је према подацима пописа 2011. године живело око 41.600 становника.

Подручје Просторног плана се простире правцем запад-исток, а у физичко-географском смислу обухвата брдско-планинско подручје Ђердапске клисуре са делом Ђердапског језера и планинским масивима Шомрде, Лишковца и Мироча, у висинским зонама од око 40 (источно од Кладова) до око 930 m н.в. (на врху Гарван на Малом кршу југозападно од Рудне Главе), његово залеђе у сливовима Вратне, Замне, Поречке и Туманске реке, део Голубачке пешчаре и Дунавског Кључа (или Доњег Кључа).

По својим стратиграфским, петролошким, палеонтолошким и геотектонским одликама подручје Просторног плана, посебно Ђердапска клисура, представља изузетну ризницу докумената о историји развитка Земљине коре, сложености геолошких процеса и променама палеоеколошких услова. Један од најистакнутијих примера геолошких вредности Ђердапа су слојеви стена на одсеку брда Гребен и кањона Бољетинске реке, богати фосилним остацима амонита и друге изумрле морске фауне, који илуструју непрекидни стратиграфски развој јуре и доње креде, односно периода у геолошкој еволуцији који је трајао око 80 милиона година.

Примарну геоморфолошку одредницу подручја чини Ђердапска клисура на дужини од 100 km, од Голубачке тврђаве до острва Гура Ваи код Сипа, као композитна (са четири сужења и три котлинска проширења), полигенетска, полифазна и антецедентна долина. На улазу у Сипску клисуру у односу на рељеф околине доминира врх Џеврин (434 m н.в.) који представља најистуренији део Џевринског раседа, пружања ССИ-ЈЈЗ, који је један од најзначајнијих раседа у Јужним Карпатима. Облици крашког и флувиокрашког рељефа (увале, вртаче, суве и понорске следе долине, прерасте, пећине, бигрени водопади) присутни су на кречњачким теренима. Са бројним вртачама које терену дају богињав изглед, увалама, сплетовима карстификованих (сувих, понорских и висећих) долина и пећинама знатне дужине и интересантне морфологије, мирочка површ представља један од најизразитијих крашких предела Србије. Укупна до сада испитана дужина канала спелеолошких објеката Мироча износи око 12 km, а међу њима су најдужи Немачки понор (око 3.500 m) и Буронов понор (око 3000 m), док највећу дубину (285 m) има Ракин понор, који представља и најдубљи спелеолошки објекат у Србији. Од пећина изван крашке оазе Мироча, најзначајнији су Градашница (дужине око 550 m) у изворишном амфитеатру речице Велике Градашнице, десне притоке Ђердапског језера у Поречком заливу и Рајкова пећина код Мајданпека, уређена за туристичку посету, чија дужина износи око 2.800 m, заједно са каналима Јанкове и Паскове пећине са којима представља јединствен морфогенетски систем. На подручју плана налазе се и најпознатије прерасте у Србији, односно кречњачки природни

мостови: три од њих су у долини Вратне (Сува, Мала и Велика прераст), једна се налази у долини Ваља прераст (Шупља стена), притоке Шашке у сливу Поречке реке, док се мала тунелска пећина, која представља прераст у стварању (Велика пештера) налази у Петровом Селу, у сливу речице Кашајне. Најпознатија бигрена акумулација, са водопадом који настаје од пећинског врела, је Бели изворац, на северном одсеку Крша, у долини Шашке.

Главни хидрографски феномен је Дунав, друга по величини и најпознатија европска река, површине слива (до ушћа Тимока) око 580.000 km^2 , просечног вишегодишњег протицаја око $5.500 \text{ m}^3/\text{s}$, прорачунатог стогодишњег максимума протицаја од $16.200 \text{ m}^3/\text{s}$ и стогодишњег минимума од $1.000 \text{ m}^3/\text{s}$. Дунав у Госпођином Виру у Ђердапској клисури имао је дубину од 82 m што је највећа речна дубина у Европи. Међутим, ово је вредност пре формирања акумулације, а новија мерења показују дубину од 107m у близини споменика Децебалу на румунској страни клисуре. Највећа притока Дунава на подручју просторног плана је Поречка река, а друге значајније притоке су Брњичка река, Велика Чезава, Песача, Бољетинска река и Косовица. Југозападном ивицом подручја протиче река Пек, који се улива у Дунав код Великог Градишта. Знатна густина хидрографске мреже у некарбонатним теренима од $1,5 \text{ km}/\text{km}^2$ условљена је равномерном, поступном дисекцијом рељефа, док је на карстификованој мирочкој површи мрежа долина мање густине а површинска хидрографија представљена једино кратким, водом оскудним понорницама. Од хидрографских феномена, који имају својство објеката геонаслеђа, истичу се врело и водопад Бели изворац, врело Бледерија са три хладна и једним субтермалним извором укупне издашности преко 30 l/s, и крашки извор Бег бунар, бигрена акумулација код манастира Тумане и језерце Балту Алушонту настало клижењем терена и преграђивањем долине Папреничког потока код Доњег Милановца.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте заштићено подручје Националног парка „Ђердап“ са вишеструким националним и међународним значајем: обухвата EMERALD, IBA, IPA и PVA подручје, номинован је и очекује се његово проглашење за Рамсарско подручје након валидације испуњености критеријума, налази се на Прелиминарној листи за Светску културну и природну баштину (UNESCO) и на листи карпатских подручја (Оквирна конвенција о заштити и одрживом развоју Карпата, BioREGIO Carpathians пројекат и друго) и планирано је за резерват биосфере (MaB). На крају, ово подручје представља први УНЕСКО геопарк у Републици Србији, установљен у јулу 2020. године.

Законом о националним парковима („Службени гласник РС”, бр. 84/15 и 95/18 – др. закон), на укупној површини националног парка од 63.786 ha утврђени су режимима заштите I, II и III степена, и то:

- Зона са режимом заштите I степена, укупне површине 5.106,27 ha, (односно око 8% од укупне површине Националног парка) на локалитетима/просторним јединицама: „Голубачки град“, (површине 86,86 ha), „Бојана“ (98,14 ha), „Клисура реке Брњице“ (693,74 ha), „Татарски вис“ (34,01 ha), „Шомрда“ (20,34 ha), „Тилва Тома“ (231,90 ha), „Цигански поток“ (206,69 ha), „Босман-Соколовац“ (266,87 ha), „Чока Њалта са Песачом“ (628,98 ha), „Лепенски Вир“ (62,06 ha), „Кањон Бољетинске реке са Гребеном“ (102,48 ha), „Ковилово“ (365,98 ha), „Градашница“ (354,38 ha) и „Велики и Мали Штрбац са Трајановом таблом“ (1953,83 ha).
- Зона са режимом заштите II степена укупне површине 13.715,39 ha (односно око 22% НП) на локалитетима/просторним јединицама: „Голубачка клисура“ (197,77 ha), „Кукурек“ (422,67 ha), „Љубковска котлина“ (580,39 ha), „Црни врх“ (166,54 ha), „Татарски вис-Шомрда-Тилва Тома“, (6.070,67 ha), „Босман“ (1.056,94 ha), „Песача“ (194,39 ha), „Гребен“ (192,93 ha), „Штрпско корито“ (4.831,93 ha) и „Велика Пештера“, (1,18 ha).
- Зона са режимом заштите III степена укупне површине 44.964,82 ha, (односно око 70% НП), на осталом делу Националног парка.

Ван граница Националног парка, на основу Закона о заштити природе проглашено је 6 заштићених подручја, споменика природе, укупне површине 605 ha (од чега је 460 ha са режимом заштите II степена а остало у режиму III степена), а просторни комплекс Рајкове пећине код Мајданпека, за туристичку посету уређеног спелеолошког објекта, предложен је за заштиту као споменик природе, површине 138 ha.

Са својством георхео-металуршког наслеђа објекта, ван граница Националног парка, на локалитету Рудна глава налази се археометалуршки комплекс рударских радова. Рано енеолитски рудник Рудна Глава, археолошко налазиште од изузетног значаја, је пример најстарије познате технологије производње бакра. Локалитет припада Винчанској култури и представља центар најранијег рударства бакра на централном Балкану, односно у југоисточној Европи, са значајном продукцијом карбонатних минерала бакра, малахита и азурита.

У намени простора односно коришћењу земљишта доминирају шуме, шумско земљиште и други вегетацијом обрасли терени на око 1220,4 km² (70,7%), затим пољопривредно земљиште на око 391,1 km² (22,6%), водно земљиште заузима око 74,6 km² (4,3%), док најмању површину обухватају насеља и други антропогено измењени терени у функцији насеља и инфраструктуре на око 41,3 km² (2,4%).

Мрежу друмског саобраћаја на подручју Просторног плана чине државни путеви (у даљем тексту ДП), према Уредби о категоризацији државних путева („Службени гласник РС”, бр. 105/13, 119/13 и 93/15):

- ДП ИБ реда бр. 33 (веза са државним путем А1 - Пожаревац - Кучево - Мајданпек - Неготин - државна граница са Бугарском);
- ДП ИБ реда бр. 34 (Пожаревац - Велико Градиште - Голубац - Доњи Милановац - Поречки мост - веза са државним путем 35);
- ДП ИБ реда бр.35 (Кладово - Неготин - Зајечар - Књажевац - Сврљиг - Ниш - Мерошина - Прокупље - Куршумлија - Подујево - Приштина - Липљан - Штимље - Сува Река - Призрен – државна граница са Албанијом (гранични прелаз Врбница);
- ДП ПА реда бр. 163 (Голубац - Зеленик – Љешница);
- ДП ПА реда бр. 164 (Доњи Милановац - Мајданпек - Дебели Луг - Јасиково – Жагубица);
- ДП ПА реда бр. 165 (Поречки мост - Клокочевац - Милошева Кула - Заграђе - Рготина - Вражогрнац - Зајечар – Звездан);
- ДП ПА реда бр. 167 (Кладово - Корбово – Милутиновац);
- ДП ПБ реда бр. 376 (Малешево - Ракова Бара – Турија);
- ДП ПБ реда бр. 396 (Поречки мост - Брза Паланка);
- ДП ПБ реда бр. 397 (Слатина – Штубик);
- ДП ПБ реда бр. 399 (Плавна - Поповица - Сиколe – Салаш).

Остале посебне намене, утврђене планским и стратешким документима на националном нивоу, на подручју Просторног плана су:

- разноврсне културне вредности од међународног значаја и значаја за подунавске земље и Србију: археолошка налазишта из периода мезолита и неолита (Лепенски вир), римски пут у Ђердапу, мост и римска утврђења (Диана и друга потоњена утврђења римског Лимеса); средњевековна утврђења (Голубац, Фетислам) и манастири, остаци рударења из праисторије и римског периода (Краку Лу Јордан и Рудна Глава), очуване целине и објекти народног градитељства и друго материјално и нематеријално културно наслеђе;
- деоница Паневропског транспортног коридора VII, са значајним, али недовољно искоришћеним потенцијалима међународног водног пута Е80 – Дунав и потпуно неискоришћеним наутичким потенцијалима овог сектора Дунава, који је најатрактивнији на целом свом току;

- водопривредна инфраструктура, која се ослања на хидроенергетске потенцијале Дунава, са две постојеће хидроелектране (у даљем тексту ХЕ), „Ђердап I” (у обухвату Просторног плана) и „Ђердап II” (ван подручја Просторног плана), са евентуалном могућношћу изградње реверзибилне ХЕ „Ђердап III” (на подручју Просторног плана), као и на системе и објекте за заштиту од вода и заштиту квалитета вода, изворишта вода и др;
- најатрактивнији део приоритетне туристичке дестинације Доњег Подунавља;
- зоне експлоатације и значајних резерви минералних сировина (део мајданпечко-борског басена експлоатације бакра и племенитих метала, зоне експлоатације кречњака и грађевинског камена);
- гранични појас према Републици Румунији у дужини од око 115 km са постојећим и планираним граничним прелазима.

УНЕСКО Геопарк „Ђердап“

Геопарк Ђердап је подручје чије су функције висококомпатибилне са функцијама заштите природе подручја Просторног плана и представља подручје од посебног значаја за проучавање развоја Земљине коре, које има изражен скуп разноврсних појава и процеса геодиверзитета националног и међународног значаја, а чију надградњу чине биодиверзитет, културни, историјски, етнолошки, археолошки и туристички објекти.

Подручје Националног парка Ђердап и његовог непосредног залеђа, укупне површине око 1.330 km², проглашено је за први геопарк у Републици Србији, под именом УНЕСКО геопарк Ђердап (Djerdap UNESCO Global Geopark). На заседању Извршног савета УНЕСКО у Паризу у јулу 2020. године одобрено је именовање 15 нових подручја из 12 земаља међународног сарадничког механизма UNESCO Global Geoparks, међу њима и Ђердап. Тиме је Ђердап постао члан Светске мреже геопаркова (Global Geoparks Network - GGN), коју сада чини 161 подручје из 44 државе, односно регионалне европске мреже (European Geoparks Network - EGN) са 81 геопарком из 26 земаља. Тиме су признате изузетне међународне природне (геодиверзитет и биодиверзитет) и културне (историјске, етнолошке, археолошке,..) вредности геонаслеђа ширег подручја Ђердапа.

Основни смисао и циљ геопарка је вредновање, заштита, очување, презентација, промоција, управљање и одрживо коришћење природе и природних ресурса као и едукација што већег броја људи из локалних заједница у циљу одрживог развоја таквих територија.

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПЛАНА

Полазећи од одредби Просторног плана Републике Србије и посебних намена подручја Просторног плана утврђених у важећем Просторном плану подручја посебне намене Националног парка „Ђердап” („Службени гласник Републике Србије“, број 43/13), а имајући у виду препоруке и стандарде Европске уније у области одрживог развоја у заштићеним подручјима, утврђују се следећи општи циљеви заштите, уређења и одрживог развоја подручја:

- 1) обезбеђење трајне и интегрисане заштите и презентације природних вредности и непокретних културних добара и њиховог одрживог коришћења за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности, рекреацију, туризам и комплементарне активности; и за јачање регионалног идентитета подручја посебне намене и обезбеђење заштите и унапређења квалитета предела и животне средине уз санацију последица неповољних утицаја/промена и решавање кључних питања загађивања вода, ваздуха и земљишта;
- 2) наставак праксе одрживог, еколошког газдовања ресурсима шума, ловном дивљачи и рибљим фондом;
- 3) снажан развој туристичке привреде стварањем услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно

заокружене туристичке понуде усклађене са режимима заштите Националног парка и интегрисане у понуду туристичке дестинације Доње Подунавље;

- 4) унапређење коридора VII побољшањем пловидбених услова за VII класу пловног пута, развојем неопходне пратеће инфраструктуре и речног саобраћаја на Дунаву;
- 5) интегрално уређење, заштита и коришћење водних ресурса које подразумева развој вишенаменских водопривредних и хидроенергетских система оптимално уклопљених у заштићено подручје Националног парка и његово еколошко окружење;
- 6) афирмација функционално-развојне интеграције јединица локалне самоуправе у Националном парку „Ђердап” и непосредном окружењу заштићеног добра;
- 7) унапређење саобраћајне доступности, као доминантан фактор искоришћења и презентације територијалних потенцијала и уравнотеженог развоја, као и интеррегионалног и трансдржавног повезивања;
- 8) активна имплементација политике учешћа јавности у поступку израде и доношења Просторног плана, а нарочито у погледу утицаја на избор појединих планских решења, као и већа транспарентност код одлучивања;
- 9) поштовање заштите јавног интереса, јавних добара и јавног простора; као и развој јавно-приватног партнерства, посебно у погледу реализације и коришћења туристичких садржаја и презентације природних вредности на подручју плана;
- 10) одрживо коришћење минералних сировина, санација и заштита животне средине и ограничавање експлоатације камена у Националном парку, контролисана експлоатација и примарна прерада руде бакра у оквиру рударског басена у околини Мајданпека (ван Националног парка);
- 11) обезбеђење услова за задржавање и насељавање становништва вишим квалитетом живљења и привређивања, заштитом егзистенцијалних интереса локалних заједница и становништва, повећањем саобраћајне доступности и повезаности подручја с окружењем, јачањем функција и уређености урбаних и руралних центара, очувањем и ревитализацијом сеоских насеља;
- 12) привредни опоравак и остваривање одрживог привредног раста у делатностима комплементарним посебним наменама подручја, које су способне за конкурентски наступ на домаћем и извозном тржишту, ради запошљавања и повећавања просперитета локалног становништва и повећања социјалне кохезије;
- 13) подршка развоју мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- 14) успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја са посебним наменама.

Посебни циљеви су:

- утврђивање планских решења којима се резервише простор за заштићена природна и културна добра, утврђује посебан режим заштите, обезбеђују услови за очување и унапређење специфичног карактера предела и квалитета животне средине, саобраћајне повезаности, доступности и комуналне опремљености насеља и туристичких комплекса;
- утврђивање локација туристичких садржаја и дефинисање односа са осталим наменама и инфраструктурним системима ради боље интеграције и релативизације могућих конфликта;
- обезбеђење заштите од утицаја коридора државних путева и пловног пута који пролазе кроз Национални парк „Ђердап” (зоне насеља, зоне под режимима заштите I и II степена, зоне миграције крупних сисара и др.);
- омогућавање остварења одрживог развоја пољопривредне производње и риболова у зони Националног парка „Ђердап”.

5. ПЛАНИРАНА ПРЕТЕЖНА НАМЕНА ПОВРШИНА

Планска решења ће се заснивати на примени европских и домаћих стандарда и добре праксе, у свим фазама планирања, утврђивања заштите, развоја туризма и презентације природних и културних вредности подручја Националног парка „Ђердап”.

Заштита природних вредности и добара оствариваће се очувањем заштићених и строго заштићених врста дивље флоре и фауне, феномена геонаслеђа и обележја карактера предела и ефикасним одрживим управљањем шумама, дивљачи и рибљим фондом, уз обезбеђење институционално-организационе подршке и умрежавања свих релевантних актера заштите природе. Приоритет је остваривање заштите, презентације и одрживог коришћења заштићених и предвиђених за заштиту природних вредности, којима се обезбеђује еколошки јавни интерес, омогућава развој локалних заједница и стварају услови за одмор, рекреацију, едукацију и уживање посетилаца. Неопходна је институционално-организациона подршка, пре свега унапређење система управљања заштићеним подручјима, посебно на релацији национални парк – геопарк, који подразумева ефикасно чување и одржавање природних вредности, њихово уређење и туристичку интерпретацију, даље истраживање и мониторинг, конзервацију, реколонизацију и реинтродукцију биљака и животиња, санацију оштећења, уређење предела и друго. Ефикасност заштите обезбедиће се укључивањем локалног становништва у активности и послове на заштити, уређењу и интерпретацији заштићених подручја, као и компензацијама или компензационим програмима (првенствено у туризму) за штете/губитке узроковане ограничењима режима заштите и коришћења природних и културних вредности.

Осим проглашених и предложених заштићених подручја, Просторним планом ће се на основу услова заштите природе и других меродавних сазнања резервисати простор за подручја планирана за заштиту природе изван Националног парка, а за подручје Националног парка предложиће се корекције граница просторних јединица са режимима заштите I и II степена, као и правни и управљачки механизми за зоне у новим границама док се не изврше потребне измене Закона о националним парковима. Измене тог закона се подразумевају и због потребе побољшања регулације режима заштите и изузимања из мандата закона одређених питања која је сврсисходније и практичније решавати подзаконским и другим актима и документима.

Према АГН споразуму, Дунав на подручју Просторног плана спада и, углавном, испуњава услове за VII класу пловног пута: обезбеђење габарита пловног пута за бродове и саставе укупне дужине до 275-285m, ширине до 33,0-34,2m, газа 2,5-4,5m, носивости 14.500-27.000t за ниски пловидбени водостај. Приоритет има завршетак ремонта хидромеханичке опреме преводница на ХЕПС Ђердап 1 и Ђердап 2.

Развој водопривредне инфраструктуре на подручју Просторног плана засниваће се на специфичним захтевима следећих зона: приобаља Дунава (побољшање функционалности, допуна и уредно одржавање водопривредних и свих пратећих комуналних и заштитних система у приобаљу); сливова притока Дунава (уређење и заштита водотока у складу са еколошким циљевима заштите Националног парка и очувања биодиверзитета) и слива горњег Пека (уређење и коришћење слива ради усклађивања циљева развоја рударства и циљева уређења и заштите простора и животне средине).

Подручје Просторног плана представља део туристичке дестинације Доње Подунавље. Развој целогодишње туристичко-рекреативне понуде засниваће се на кључним постојећим и потенцијалним атракцијама: Ђердапске клисуре и акваторије Ђердапског језера, са низом хидро-геоморфолошких феномена који представљају јединствену европску вредност на територији Србије и Румуније; културно-историјским вредностима европског и светског значаја (Лепенски Вир, остаци Римског лимеса – Трајанова табла, Трајанов мост и тврђава Дијана, утврђени градови Голубац и Фетислам); очуваним екосистемима приобаља и брдско-планинског појаса Националног парка; и пловидбеном систему Ђердапа, као једне од

најатрактивнијих наутичких зона Дунава. Постојећа туристичка понуда биће техничко-технолошки и организационо унапређена и функционално заокружена, посебно у погледу уређења, опремања и коришћења садржаја понуде у приобаљу, на Путу римских императора и у брдско-планинском појасу Националног парка. Планско опредељење је да ће туризам представљати основну или алтернативну делатност и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју, која намећу режими заштите природног и културног наслеђа и ресурса. Активираће развој комплементарних активности и структура (посебно у производњи органске хране, аутентичних етно-производа, традиционалних заната, јавних служби, инфраструктуре и друго) и подржати заштиту и презентацију природних и културних вредности.

Виши квалитет доступности и интегрисаности подручја Просторног плана са окружењем оствариће се: одржавањем међународног пловног пута, модернизацијом и изградњом пратеће инфраструктуре (пристаништа и марина), осавремењивањем и рехабилитацијом државних путева (ИБ реда као и ПА и ПБ реда) и осталих постојећих и планираних инфраструктурних система у коридору (железничке пруге, водопривреде, електроенергетске и телекомуникационе инфраструктуре) и њихових заштитних појасева; развојем јавног саобраћаја (аутобуски, железнички, пловни, линијски такси), уређењем европске бициклистичке стазе број 6 и европске пешачке стазе број 4. За боље повезивање подручја са окружењем, перспективно ће важну улогу имати и реализација путних правца: према Великом Градишту и Пожаревцу (веза са ДП IA преко ДП IB реда бр. 34 - Пожаревац – Велико Градиште – Голубац – Доњи Милановац) и према Неготину (преко ДП ПБ реда бр. 396) и Тимочкој Крајини (преко ДП IB реда бр. 35 - државна граница са Румунијом/ гранични прелаз Ђердап – Кладово – Неготин – Зајечар, изградња и уређење аеродрома Бор за прихват средњих и мањих летилица; нових пристаништа на Дунаву и др.. Подједнаког је значаја развој и виши квалитет локалне мреже путева, укључујући панорамске путеве, која омогућава приступ и повезивање заштићених, туристичких и руралних подручја са државним путевима и центрима у мрежи насеља.

Привредни развој подручја оствариваће се подржавањем делатности комплементарних заштити природних и културних вредности и развоју других посебних намена, које су способне за конкурентски наступ на домаћем и страном тржишту. Приоритет има развој туризма, водопривреде и енергетике, а потом и њима комплементарне делатности: пољопривреда, шумарство, рибарство и услуге.

Подстицање развоја конкурентне и одрживе пољопривреде (у систему традиционалне пољопривреде на подручју Националног парка) омогућиће побољшање квалитета живљења сеоског становништва и остваривање заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта и специфичног карактера руралног и природи блиског предела. Приоритет је развој пољопривредних производа посебних одлика квалитета до нивоа препознатљивог географског имена порекла (вино, сточарски производи, воће, мед) и јачање веза пољопривреде и комплементарних делатности (туризам, угоститељство и слично).

Развој енергетске инфраструктуре и телекомуникација имаће посебног значаја не само за подизање стандарда становништва, већ и за привредни развој подручја, развој мреже насеља и дисперзију туристичких капацитета на руралном подручју. Приоритет у решавању комуналних проблема има успостављање система управљања отпадом, затварање свих постојећих несанитарних депонија и сметлишта, чишћење речних корита и инфраструктурних коридора (у првом реду на подручју Националног парка) од нелегално одложеног комуналног отпада и преусмеравање укупних токова отпада ка планираним регионалним депонијама за Браничевски и Зајечарски округ.

Основно концепцијско опредељење јесте очување високог квалитета животне средине на деловима подручја са квалитетном и претежно квалитетном животном средином, и виши квалитет животне средине на преосталим деловима подручја Просторног плана, успостављањем и функционисањем мониторинга параметара животне средине,

ограничавањем и елиминисањем могућих негативних утицаја и ризика од загађивања и деградације простора.

Приоритет има успостављање институционално-организационих решења за координацију активности и обједињено предузимање акција на остваривању Просторног плана између овлашћених предузећа за заштиту природе, газдовање државним шумама, коришћење вода и управљање туристичким просторима, с једне стране, и обезбеђења сарадње и укључивања локалног нивоа управљања, регионалних институција/организација, приватног и трећег сектора у имплементацију планских решења, с друге. Значајним се сматра функцијско повезивање и јачање капацитета општина око питања заштите природних и културних вредности и ресурса и управљања одрживим развојем подручја. Очекује се да ће подстицајну улогу имати остваривање добити за локалне заједнице по основу остваривања посебних намена подручја.

6. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА У ПОГЛЕДУ УНАПРЕЂЕЊА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Реализација планских решења и пропозиција омогућиће дугорочну, одрживу и интегралну заштиту природних вредности и културних добара, уз истовремени развој туризма, и изградњу спортско рекреативне и комуналне инфраструктуре.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се: заштита природних вредности и културних добара НП „Ђердап“ и УНЕСКО геопарка Ђердап уређење простора за туризам и спортско-рекреативне активности уз одговарајућу пратећу инфраструктуру, унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности и смернице за институционално-организациону и управно-контролну подршку заштити, уређењу и коришћењу подручја посебне намене.

Просторним планом обезбеђује се плански основ за реализацију националних интереса на принципима одрживог развоја у области заштите природних и културних вредности Националног парка „Ђердап“, као и развој туризма у оквиру најатрактивнијег дела приоритетне туристичке дестинације Доње Подунавље.

Спровођењем плана очекују се следећи општи ефекти уређења и коришћења простора:

- обезбеђење планског основа за заштиту, коришћење и уређење Националног парка „Ђердап“, других заштићених и предвиђених за заштиту природних и непокретних културних добара, обухваћеног дела туристичке дестинације Доње Подунавље и за одрживи развој обухваћених локалних заједница;
- обезбеђење просторних услова за реализацију основних активности у УНЕСКО геопарку Ђердап: презентација геонаслеђа, геоедукација и геотуризам;
- обезбеђење планског основа за усклађивање планских решења просторних планова јединица локалне самоуправе и за израду урбанистичких планова на обухваћеним деловима територија општина Голубац, Мајданпек, Кладово и Неготин, као и за усклађивање планских решења просторних планова подручја посебне намене чији се територијални обухват преклапа са његовим обухватом;
- установљавање зона заштите и успостављање одговарајућих режима коришћења простора на подручју Националног парка Ђердап, и УНЕСКО геопарку Ђердап;
- обезбеђење планског основа којим се резервише простор за потенцијалну изградњу туристичких садржаја, у условима контролисаног коришћења простора на подручју заштићених природних добара;
- омогућавање планског развоја примарних инфраструктурних система на подручју Просторног плана и њихово повезивање са окружењем, као и комунално опремање насеља;

- очување и мониторинг могућег утицаја планираних намена развоја инфраструктурних система и туризма на биодиверзитет, природне ресурсе и заштићена природна и непокретна културна добра на подручју Просторног плана;

Непосредни очекивани ефекти планирања подручја Просторног плана у погледу утицаја на начин коришћења простора су:

- обезбеђење услова за одрживо разграничење зона заштите од пролаза/„условне” деструкције инфраструктурних коридора и развоја центара/пунктова туризма, којима се обезбеђује економски просперитет и демографска стабилност становништва;
- развој делатности комплементарних заштити природних и културних вредности, посебно туризма, пољопривреде и рибарства;
- непосредни подстицај за привредни развој подручја и обезбеђивање већег степена функцијске интегрисаности у регионално и међународно окружење.

Просторни план ће помоћи да се очувају и правилно користе изузетне универзалне вредности Ђердапа, као потенцијалног добра Светског природног и културног наслеђа и подстаћи стручне и научне институције да у сарадњи са државом предузму живље кораке у захтеву да се те вредности од стране UNESCO провере и признају на основу Конвенције о светској баштини.

У Београду, октобра 2020. године

Институт за архитектуру и урбанизам Србије (ИАУС)
(носилац посла испред групе обрађивача)

Директор
др Саша Милијић, научни саветник

Обрађивачи:

Институт за архитектуру и урбанизам Србије

ЈП Завод за урбанизам Ниш

Југословенски институт за урбанизам и становање д.о.о. „ЈУГИНУС“